Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

ГУРӮҲИ КОРИИ 2 (ГК2):

БАЛАНД БАРДОШТАНИ ТАЪЛИМ ВА РУШДИ МАЛАКАҲОИ СОҲИБКОРӢ

D 2.1 Ҳисобот дар бораи вазъи муассисаи таҳсилоти олии касбӣ оид ба таҳсилоти соҳибкорӣ, талаботи бозори меҳнат ва номутобиқатии (номувофиқатии) дониш/маҳорат

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

Шарикони лоиҳаи ТРИГГЕР

Донишгоҳи техникии Кошитсе Словакия	
Донишгоҳи миллии Авруосиёӣ ба номи Л.Н. Гумилёв Ҷумҳурии Қазоқистон	
Донишгоҳи давлатии Атирау Ҷумҳурии Қазоқистон	
Донишгоҳи Торайғиров Ҷумҳурии Қазоқистон	
Донишгоҳи давлатии Термиз Ҷумҳурии Узбекистон	
Донишкадаи муҳандисӣ ва технологии Намангон Ҷумҳурии Узбекистон	
Донишкадаи политехникии Ҷизах Ҷумҳурии Узбекистон	
Донишгоҳи давлатии нақлиёти Тошканд Ҷумҳурии Узбекистон	
Донишгоҳи давлатии Данғара Ҷумҳурии Тоҷикистон	
Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи А. Рӯдакӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон	
Донишгоҳи давлатии Хоруғ ба номи М.Назаршоев Ҷумҳурии Тоҷикистон	
Донишгоҳи илмҳои татбиқӣ BFI ш. Вена Ҷумҳурии Австрия	
Донишгоҳи Кот д'Азур Ҷумҳурии Фаронса	

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

Донишгоҳи ASTRA Словакия	
IDEC Афина	

Эътироф: TRIGGER аз ҷониби Барномаи Эразмус+ Иттиҳоди Аврупо дар доираи Грант маблағгузорӣ мешавад
Созишномаи № 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

Мундарича

1. 4
2. Маълумот дар бораи вазъи кунии таълими соҳибкорӣ дар 5
   2.1. **Chyba! Záložka nie je definovaná.**
   2.2. 6
   2.3. **Chyba! Záložka nie je definovaná.**
   2.4. **Chyba! Záložka nie je definovaná.**
   2.5. 8
3. 9
   3.1. 9
   3.2. Андозагирии 10
4. 10
   4.1. Андозагирии 10
   4.2. 12
   4.3. Андозагирии 13
   4.4. 15
   4.5. Андозагирии 15
   4.6. 16
   4.7. 16
5. **Chyba! Záložka nie je definovaná.**
6. 19

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

1. Пешгуфтор

Ҳисоботи мазкур шарҳи вазъи таълими соҳибкорӣ дар Донишгоҳи давлатии Данғара дар бар гирифта, ҳадафи он муайян намудани талаботи бозори меҳнат ва номутобиқатии эҳтимолии дониш/маҳорати хатмкунандагони муассиса мебошад. Ҳисобот дар доираи гурӯҳи кории 2 (ГК2) оид ба «Беҳтар намудани таҳсилот ва рушди малакаҳои соҳибкорӣ» (ГК) лоиҳаи «Ташаккул додани равишҳои инноватсионӣ ва малакаҳои соҳибкорӣ барои донишҷӯён тавассути фароҳам овардани шароит барои шуғли хатмкунандагон дар Осиёи Марказӣ» (ТРИГГЕР) таҳия шудааст.

Донишгоҳи давлатии Данғара (ДДД) соли 2013 дар заминаи филиали ДАТ ба номи Ш.Шоҳтемур дар ноҳияи Данғара таъсис ёфтааст. ДДД муассисаи таҳсилоти олии сернуфуз дар вилояти Хатлон мебошад, ки барои маҷмӯи бисёрсоҳаи кишвар кадрҳоро тайёр мекунад. Донишгоҳ ҳоло дорои 11 факултети таълимию илмӣ мебошад.

ДДД дорои 32 кафедра буда, донишҷӯён аз рӯи 72 соҳаи таҳсил (ихтисос) таҳсил мекунанд. Айни замон дар донишгоҳ ҳудуди 10 096 донишҷӯ аз рӯи ду зинаи таҳсилоти даврӣ (бакалавр ва магистратура) таҳсил мекунанд. Донишгоҳ бо Минтақаи озоди иқтисодии Данғара шартномаи дуҷониба дорад. Шумораи умумии ҳайати омӯзгорони донишгоҳ аз 370 нафар (225 омӯзгори асосӣ) иборат аст. Бо мақсади баланд бардоштани сифати таҳсилот ва таълими донишҷӯён тибқи талаботи муовир барномаҳои таълимӣ аз рӯи ихтисосҳо ва нақшаҳои таълимии ихтисосҳо (2018) ва нақшаҳои таълимии мавҷуда ба талаботи низоми кредитии таълим ва раванди Болония мувофиқ гардонида шуда, аз ҷониби Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда шуданд.

Сохтори идоракунии раванди таълим дар донишгоҳ аз Департаменти таълим ва идораи сифати таҳсилот, ки асоси бақайдгирӣ ва идоракунии барномаҳои таълимии фосилавӣ ва ғоибона мебошад, кафедраи таълим ва идоракунии сифати таҳсилот, маркази идоракунии дониш ва кори навоварию тарбиявӣ.

Донишгоҳ бо Донишгоҳи техникии Дрезден (Олмон) шартномаи ҳамкорӣ бастааст, ки дар доираи барномаи ERASMUS+ TACES Маркази Тоҷикистон оид ба тадқиқоти Аврупо таъсис дода шудааст, донишҷӯёни зинаи бакалавр таҳсил мекунанд.

Дар гузориш аввал шарҳи пешниҳоди ҷорӣ дар соҳаи таҳсилоти соҳибкорӣ дар донишгоҳ оварда шудааст. Дуюм, натиҷаҳои дахлдори худбаҳодиҳии муассисаи олии таълимӣ, ки ба воситаи таҳсилоти олии инноватсионӣ (ТОИ/ HEInnovative)[1] дар WP1[2] гузаронида шудаанд, пешниҳод карда мешаванд. Барои талаботи WP2 гузориши мазкур махсусан натиҷаҳои худбаҳодиҳии донишгоҳро оид ба андозагирии таҳсилоти олии

[1] Маълумоти бештар дар сомонаи https://heinnovate.eu/en.
[2] Барои тафсилоти бештар нигаред ба Таҳвили 1.1 дар бораи "Методологияи таҳлили омодагии олӣ ба мушкилоти оянда" -и Бастаи кории 1.

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

инноватсионӣ "Таълим ва омӯзиши соҳибкорӣ" ва "Тайёр ва дастгирии соҳибкорон" баррасӣ мекунад[3].

Сеюм, натиҷаҳои пурсиш байни корфармоён ва хатмкунандагон бо мақсади муайян намудани талаботи бозори меҳнат ва номутобиқатии эҳтимолии малакаҳо барои хатмкунандагон дар соҳаи малакаҳои соҳибкорӣ пешниҳод карда мешаванд. Тадқиқот аз ҷониби донишгоҳ баҳори соли 2021 дар доираи WP2 амалӣ карда шуд.

Чорум, муҳокимаи ҷамъбастии камбудиҳои ошкоршуда ва номутобиқатии малакаҳо пешниҳод карда мешавад. Хулоса, ҷанбаҳои зикршуда имкон медиҳанд, ки вазъи таълими соҳибкорӣ дар донишгоҳ ҳамаҷониба таҳлил карда шавад. Дар охир барои рушди минбаъдаи таълими соҳибкорӣ дар донишгоҳ хулосаҳо бароварда мешаванд.

Пеш аз таҳлил амиқтар ба вазъи таҳсилоти соҳибкорӣ дар донишгоҳ, ин бахш бо тафсили мухтасар дар бораи мафҳуми таҳсилоти соҳибкорӣ, ки дар лоиҳаи TRIGGER қабул шудааст, хотима меёбад:

- **Таҳсилоти соҳибкорӣ (ТС)** мекӯшад, ки ба донишҷӯён дониш, малака ва ҳавасмандӣ барои эҷоди ғояҳо дар амали соҳибкорӣ дар муҳитҳои гуногун, ҳам ҳамчун соҳибкори инфиродӣ ва ҳам ҳамчун коргар дар корхонаҳо таъмин карда шавад (EC 2015, Lackéus et al. 2020).
- **Соҳибкорӣ** як салоҳияти калидӣ барои ҳамаи донишомӯзон мебошад, ки рушди шахсӣ, шаҳрвандии фаъол, фарогирии иҷтимоӣ ва шуғлро дастгирӣ мекунад (European Commission et al. 2016: 21).
- **Тағйироти ташкилии** мактабҳои олӣ зарур аст, зеро «иқтидори татбиқи рӯзномаи соҳибкорӣ ва инноватсия аз механизмҳои идоракунӣ, иқтидори ташкилӣ ва фарҳанги институтсионалии мактабҳои олӣ, инчунин хусусиятҳои иқтисоди атроф вобаста аст» (OECD 2019: 12).

2. МАЪЛУМОТ ДАР БОРАИ ҲОЛАТИ КУНИИ ТАЪЛИМИ СОҲАИ СОҲИБКОРӢ ДАР МТОК

Ин бахш шарҳи вазъи таҳсилоти соҳибкорӣ дар донишгоҳро дар бар мегирад, ки ба дараҷаҳои бакалавриат, магистратура ва PhD нигаронида шудааст.

2.1. Пешниҳоди мавҷудаи таҳсилоти соҳибкорӣ дар зинаи бакалавриат

Донишгоҳи давлатии Данғара аз рӯи 76 ихтисос, аз ҷумла 16 ихтисос дар соҳаҳои саёҳат ва меҳмондорӣ, иқтисодиёт, тиҷорат, менеҷмент ва менеҷменти дар фаъолияти иқтисодии хориҷӣ кадрҳо омода карда мешаванд.

Барномаҳои таълимии тамоми ихтисосҳои иқтисодиёт, кишоварзӣ, муҳандисӣ, техникӣ ва технологӣ марбут ба соҳибкорӣ мебошад. Аз ҷумла, фанҳои фаъолияти

[3] Барои натиҷаҳои минбаъдаи арзёбии худбаҳогузорӣ дар тамоми 8 андозагирии ТОИ нигаред ба 1.2 "Ҳисобот дар бораи омодагии муассисаҳои олӣ ба мушкилоти оянда дар кишварҳои Осиёи Марказӣ" -и Бастаи кории 1.

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

биржа, сармоягузорӣ, асосҳои соҳибкорӣ, пул, қарз, бонкӣ, таҳлили иқтисодӣ ва ва ғайра марбут ба соҳибкорӣ мебошанд.

Рӯйхати фанҳои марбут ба таҳсил дар соҳаи соҳибкорӣ дар ДДД:

1. Менеҷменти байналмилалӣ.
2. Менеҷменти истеҳсолӣ.
3. Саёҳат ва меҳмондорӣ.
4. Молия дар комплекси агросаноатӣӣ.
5. Географияи иқтисодӣ.
6. Иқтисодиёт ва идора дар корхона.
7. Андоз ва андозбандӣ.
8. Молия ва қарз.
9. Идоракунии давлатӣ.
10. Идоракунии фаъолияти иктисодии берунӣ.
11. Баҳисобгирии муҳосибӣ, таҳлил ва аудит.
12. Идоракунии сармоягузории хориҷӣ.
13. Тиҷорат дар саноати сабук.
14. Тиҷорат дар металургия.
15. Тиҷорат дар корхонаҳои хурду миёна.
16. Идоракунии лоиҳаҳои сармоягузорӣ.

Миқдори умумии кредитҳо барои дараҷаи бакалаврии ҳар як ихтисос аз 240 иборат аст. Аз ин миқдор 48 кредит барои фанҳои асосӣ, 108 барои фанҳои ҳатмӣ, 60 барои фанҳои интихобӣ, 15 барои таҷрибаомӯзиҳо ва 9 кредит барои имтиҳони давлатӣ ҷудо карда шудааст. Ин талабот барои тамоми мактабҳои олии Тоҷикистон амал мекунад.

Донишгоҳ дар ҳолати зарурӣ иҷозат медиҳад, ки бо қарори Шӯрои олимон ба модули фанҳои тахассусии нақшаи таълимӣ тағйирот ворид карда, бо Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқа карда шавад. Инчунин ба модули фанхои интихобӣ мувофиқи зарурат фанҳои нав дохил кардан мумкин аст.

2.2. Пешниҳоди мавҷудаи таълими соҳибкорӣ дар зинаи магистратура

Дар Донишгоҳи давлатии Данғара аз 21 ихтисоси магистратура 6 ихтисос ба самти соҳибкорӣ марбутанд: Баҳисобгирии муҳосибӣ, таҳлил ва аудит, Иқтисодиёт ва идоракунӣ дар корхона, Агрономӣ, Молия ва қарз дар фаъолияти иқтисодии хориҷӣ, Менеҷменти молия ва фаъолияти бонкӣ.

Дар барномаҳои дараҷаи магистр, омӯзиши соҳибкорӣ ҳангоми интихоби вариантҳои рушди инноватсионии соҳаҳо ва соҳаҳои фаъолияти инсон, ки ба баланд бардоштани сифати зиндагӣ, бо дарназардошти имкониятҳои меъёрӣ барои ноил шудан ба ин ҳадафҳо бо мақсади муайян ва муайян намудани дастгирии сифатҳои рақобатпазирии корхона нигаронида шудааст. Таваҷҷӯҳи асосӣ ба он соҳаҳое равона

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

карда мешавад, ки ба барномаҳои давлатии рушди соҳаи кишоварзӣ, сайёҳӣ ва ҳунарҳои мардумӣ ҳамчун заминаи фаъолият дар сатҳи хонаводаҳо бахшида мешаванд. Дастгирии соҳибкорӣ дар сатҳи хонаводаҳо ва рушди ҳунарҳои мардумӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳам барои рушди иқтисодиёти деҳот ва ҳам барои рушди сармояи инсонӣ самараи интизориро ба бор оварад.

Миқдори умумии кредитҳо барои дараҷаи магистратура дар ҳар як ихтисос аз 120 кредит иборат аст. Аз ин ҳисоб 16 кредит барои фанҳои бунёдӣ, 20 фанҳои ҳатмӣ, 24 кредит барои фанҳои интихобӣ, 12 кредит барои таҷрибаомӯзии илмӣ-педагогӣ, 6 кредит барои таҷрибаомӯзии илмӣ, 24 кредит барои корҳои илмӣ-таҳқиқотӣ, 15 кредит барои таҳияи рисолаи магистрӣ ва 3 кредит барои аттестатсияи хатми донишгоҳ пешбинӣ шудааст.

Донишгоҳ дар ҳолати зарурӣ иҷозат дорад, ки бо қарори Шӯрои олимон ба блокҳои фанҳои касбии нақшаи таълимӣ тағйирот ворид карда, бо Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқа намояд.

Инчунин бо пешниҳоди кафедра имкон дорад, ки фанхои навро ба модули фанхои интихобӣ мувофиқи зарурат дохил кард.

2.3. Пешниҳоди мавҷудаи таълими соҳибкорӣ дар зинаи PhD

Донишгоҳ ҳоло ягон барномаи омӯзиши доктори фалсафа (PhD) надорад. Кормандони ва омӯзгорони донишгоҳ дар МТОКҳои дигари Ҷумҳурии Тоҷикистон ва берун аз он ба таҳсили доктори фалсафа (PhD) машғул мебошанд. Дар нақшаи стратегии донишгоҳ омадааст, ки соли оянда дар дар таҳсили доктори фалсафа (PhD) ба роҳ монда мешавад.

2.4. Дигар фаъолиятҳо дар таълими соҳибкорӣ

Ҳадафи таҳсили соҳибкорӣ ба донишҷӯён додани дониш, малака ва ҳавасмандӣ барои ташвиқоти муваффақияти соҳибкорӣ дар муҳити гуногун мебошад. Шаклҳои гуногуни таҳсилоти соҳибкорӣ дар ҳама зинаҳои таҳсилот, аз курсҳои ибтидоӣ ё миёна то барномаҳои таҳсилоти олӣ пешниҳод карда мешаванд.

Таҳсилоти соҳибкорӣ, ки аз ҷониби донишгоҳҳо пешниҳод карда мешавад, ҳамчун маҷмӯи омӯзиши расмӣ муайян карда мешавад, ки барои маълумот додан, таълим додан ва омӯзонидани омӯзгорон ва донишҷӯёне, ки ба бунёд ва рушди сохторҳои соҳибкорӣ таваҷҷӯҳ доранд, пешбинӣ шудааст. Мақсади таълими соҳибкорӣ ҳамчун ихтисос ва муҷаҳҳаз кардани донишҷӯён бо малакаҳое мебошад, ки барои соҳибкорони муваффақ шудан муфиданд.

Дар донишгоҳе, ки мутахассисони соҳаҳои иқтисод, саноат, тиҷорат ва инноватсия тайёр мекунад, бояд ба нақшаҳои таълимӣ фанҳои зерин дохил карда шаванд:

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

1. Асосҳои назариявӣ ва бехатарии тиҷорат (консепсия ва таснифоти тиҷорат, муҳити тиҷорат, асосҳои ҳуқуқии тиҷорат, амнияти иттилоотӣ, асрори тиҷорат, фарҳанг ва ахлоқи тиҷорат).
2. Ташкил ва идоракунии тиҷорат (ташкил ва рушди тиҷорат, маркетинг, идоракунии равандҳои бизнес, идоракунии молиявӣ, идоракунии хавфҳо ва ҳифзи тиҷорат).
3. Инноватсия ва инноватсияи соҳибкорӣ (Муқаддима ба инноватсия, раванди инноватсионӣ, навоварӣ дар соҳаи соҳибкорӣ, асосҳои ҳуқуқии соҳибкории инноватсионӣ, ташкили бизнеси инноватсионӣ, муҳити зист ва инфрасохтори соҳибкории инноватсионӣ).
4. Идоракунии инноватсионӣ ва самаранокии лоиҳаҳои инноватсионӣ (Банақшагирии инноватсионӣ, маркетинги инноватсионӣ, идоракунии равандҳо ва стратегияи инноватсионӣ, маблағгузории инноватсионӣ, самаранокии лоиҳаҳои инноватсионӣ).
5. Асосҳои соҳибкорӣ ва менеҷменти инноватсия дар Тоҷикистон (Хусусиятҳои рушди соҳибкорӣ дар Тоҷикистон, мушкилоти соҳибкорӣ, андозбандии фаъолияти соҳибкорӣ, дастгирии давлатии соҳибкорӣ, тағйироти инноватсионӣ дар кишварҳои хориҷӣ, низоми миллии инноватсионии Тоҷикистон, идоракунии инноватсия дар Тоҷикистон).

Дигар фаъолиятҳои таълими соҳибкорӣ иборатанд аз:

- Тайёр кардан ва нашри адабиёти таълимӣ барои курсҳои назариявӣ ва амалӣ, инчунин корҳои мустақилонаи донишҷӯён.
- Ташкили таҷрибаомӯзии таълимӣ ва истеҳсолии донишҷӯён дар ҳамкорӣ бо ташкилотҳои соҳибкорӣ.
- Ҳамкории мутақобила бо корфармоён ҷиҳати таъмини хатмкунандагон бо кор.
- Ҳамкорӣ бо шарикон дар доираи омӯзиши соҳибкории инноватсионӣ дар дигар донишгоҳҳои шарик.

2.5. Қонунгузории миллӣ/институсиалӣ барои татбиқи тағйирот дар сатҳи курс ва оғози фаъолиятҳои нави беруназсинфӣ National/institutional regulations to implement changes at the course level and to initiate new extra-curricular activities

Барномаҳо ва курсҳои таълимӣ бояд бо Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Маркази ҷумҳуриявии таълимию методии назди Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқа карда шаванд.

Дар сатҳи муассисаҳои таълимӣ.

Дар сатҳи донишгоҳҳо таҳияи нақшаҳои таълимӣ дар асоси намунаи ягонаи аз ҷониби Маркази ҷумҳуриявии таълимию методии назди Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ба кафедраҳо пешниҳодшуда амалӣ карда мешавад.

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

Дар марҳилаи навбатӣ лоиҳаи барномаи таълимӣ бо департаменти инноватсия ва таълими инноватсионӣ ва фосилавӣ ва кафедраи таълим ва идоракунии сифати таълим мувофиқа карда мешавад.

Дар марҳилаи сеюм нақшаи таълим аз ҷониби ректори донишгоҳ тасдиқ карда шуда, пас аз он ҳуҷҷат барои таҳлил расман ба Маркази ҷумҳуриявии таълимию методии назди Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод карда мешавад.

Пас аз гузаштани тартиби таҳлил ва тасдиқи нақшаи таълимӣ аз ҷониби маркази таълимию методӣ онҳо расман барои тасдиқ ба Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон фиристода мешаванд.

2.6. Натиҷагирии "Таълим ва омӯзиши соҳибкорӣ"

Дар намоишгоҳҳои дастовардҳои донишҷӯён ҳамасола дастовардҳои соҳаи рушди хоҷагӣ аз нигоҳубини мурғ ва дигар намудҳои соҳибкорӣ то парвариши сердаромади харгӯшпарварӣ ва дигар чорабиниҳо намоиш дода мешаванд. Донишҷӯён лоиҳаҳои инноватсионии худро бо дарназардошти нишондиҳандаҳои даромаднокии пешбинишуда муаррифӣ карданд.

3. Натиҷаҳои худбаҳодиҳии инноватсияи таҳсилоти олӣ барои натиҷаҳои "Таълим ва омӯзиши соҳибкорӣ" ва "Омода ва дастгирии соҳибкорон"

Дар доираи гурӯҳи кории 1 дар асоси шарҳи инноватсияи таҳсилоти олӣ худбаҳодиҳии МТОК гузаронида шуд. Барои талаботи гурӯҳи кории 2 ин бахш махсусан натиҷаҳои худбаҳодиҳии донишгоҳро барои андозагирии таҳсилоти олии инноватсионӣ HEInnovate "Таълим ва омӯзиши соҳибкорӣ" ва "Омода ва дастгирии соҳибкорон" баррасӣ мекунад[4].

Дар донишгоҳ мунтазам тренингҳо оид ба рушди соҳибкорӣ гузаронида мешаванд. Масалан, соли 2018 барои рушди паррандапарварии хонагӣ ба омӯзгорон ва кормандони хонагӣ маблағи махсус ҷудо карда шуд. Идеяи пешниҳодшуда барои ҷалби кормандон дар баробари кори асосӣ ба соҳибкорӣ нигаронида шуда буд. Масалан, агар дорандаи грант дар як сол саршумори мурғро аз 20 ба 100 сар зиёд кунад, маош метавонад иловапулӣ ва дигар имтиёзҳо бошад.

Ҳар сол дар донишгоҳ озмуни «Чӣ гуна соҳибкор шудан мумкин» байни донишҷӯён баргузор мегардад. Ин озмун барои муайян кардани он гузаронида мешавад, ки кадом аъзои Биржа дар давоми 1 сол ба муваффақияти бештар ноил шудааст. Озмун бо иштироки волидайн ва соҳибкорони маъруф гузаронида шуда, беҳтарин дастовардҳои аъзои Биржа муайян ва эътироф карда мешавад.

[4] For further results of the self-assessment along all 8 HEInnovate dimensions see Deliverable 1.2 “The Report on HEI preparedness for future challenges in CA countries” of Work Package 1.

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

3.1. Натиҷагирии "Омодасозӣ ва дастгирии соҳибкорон"

Қарори Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 8 апрели соли 1996 «Дар бораи дастгирии соҳибкорӣ» ба татбиқи ҳуқуқҳои шаҳрвандон дар Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон дар истифодаи озоди қобилият ва сармоя дар фаъолияти соҳибкорӣ ва дигар ҳуқуқҳои иқтисодӣ нигаронида шудааст. Фаъолияте, ки қонун манъ накардааст.

Қарори Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 8 апрели соли 1996 «Дар бораи дастгирии соҳибкорӣ» ба татбиқи ҳуқуқҳои шаҳрвандон дар Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон дар истифодаи озоди қобилият ва сармоя дар фаъолияти соҳибкорӣ ва дигар ҳуқуқҳои иқтисодӣ нигаронида шудааст. фаъолияте, ки қонун манъ накардааст.

Донишгоҳ метавонад ба донишҷӯён, хатмкунандагон ва кормандон кӯмак кунад, ки тиҷорати худро ҳамчун интихоби касб баррасӣ кунанд. Пеш аз ҳама, ба онҳо кӯмак кардан муҳим аст, ки ҳадафҳои тиҷоратӣ, иҷтимоӣ, экологӣ ё ҳаётро, ки бо орзуҳо ва ниятҳои соҳибкории онҳо алоқаманданд, баррасӣ кунанд. Ба онҳое, ки тасмим гирифтаанд, ки тиҷорати худро оғоз кунанд ё фаъолияти дигарро пеш баранд, метавонанд дар таҳия, арзёбӣ ва татбиқи идея, ташаккул додани малакаҳои зарурӣ барои соҳибкории муваффақ, инчунин пайдо кардани аъзоёни дурусти даста ва дастрасӣ ба маблағҳои мувофиқ ва самаранок кӯмаки мақсаднок пешниҳод карда шаванд. Ҳангоми пешниҳоди чунин дастгирӣ, донишгоҳ бояд идеалӣ ҳамчун як қисми экосистемаи васеътари дастгирии тиҷорат амал кунад, на дар алоҳидагӣ.

Имкониятҳои ташкилии донишгоҳ стратегияи онро муайян мекунанд. Агар донишгоҳ барои дастгирии ҳадафҳои стратегии худ ба фаъолияти соҳибкорӣ машғул шавад, пас барои нигоҳдорӣ ва рушди иқтидори соҳибкории он захираҳои калидӣ, аз қабили маблағгузорӣ ва сармоягузорӣ, одамон, таҷриба ва дониш ва системаҳои ҳавасмандкунӣ заруранд. Омӯзиш ва омӯзиши соҳибкорӣ омӯхтани усулҳои инноватсионии таълим ва дарёфти роҳҳои ҳавасмандкунии тафаккури соҳибкорӣ мебошад. Ин на фақат омӯзиши фаъолияти соњибкорї, балки муќаддима ба таљрибаи соњибкорї ва аз худ намудани малакаву салоњиятњо барои рушди тафаккури соњибкорї мебошад.

4. Татқиқоти амиқ (корфармоён, хатмкунандагон)

Дар доираи гуруҳи кории 2 донишгоҳ дар байни корфармоён ва хатмкунандагон барои муайян кардани талаботҳои тахассусии бозори меҳнат ва номутобиқатии эҳтимолии малакаҳо барои хатмкунандагон дар соҳаи малакаҳои соҳибкорӣ пурсиш гузаронидааст.

4.1. Андозагирии "Идеяҳо"

	Корфармо	Хатмкунандагон

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

Ҷадвали 1: Андозаи "ИДЕЯҲО"	Зарурат			Сатҳи касбият			I ± СК	Зарурат			Сатҳи касбият			I ± СК
	N	Mean	SD	N	Mean	SD		N	Mean	SD	N	Mean	SD	
Нишондод / Items														
Муайян намудани эҷод ва истифодаи имкониятҳо	23	3,6	1,0	23	3,3	0,9	-0,3	31	3,6	0,8	31	3,6	0,7	-0,1
Ошкор намудани ниёзҳои муштариён ва дигар ҷонибҳои манфиатдор	23	3,5	1,0	23	3,4	1,0	-0,1	31	3,7	0,8	31	3,8	0,7	0,1
Таҳлили матнҳое, ки дар он арзиш эҷод шудааст	23	3,6	1,0	23	3,3	1,0	-0,3	31	3,8	0,8	31	3,9	0,7	0,1
Таҳияи ғояҳо ва имкониятҳо барои эҷоди арзиш	23	3,8	1,1	23	3,6	1,0	-0,2	31	4,0	0,8	31	3,7	0,6	-0,3
Таҳияи роҳҳои аз нав ҳалли мушкилоти мавҷудаи он	23	3,8	1,1	23	3,8	1,0	0,0	31	3,8	0,8	31	3,8	0,8	0,0
Таҳқиқ ва таҷриба бо равишҳои инноватсионӣ	23	3,7	1,2	23	3,7	0,9	0,0	31	3,8	0,8	31	3,8	0,8	0,0
Ташаккул додани идеяҳои инноватсионӣ	23	3,5	1,2	23	3,6	0,9	0,1	31	3,8	0,8	31	4,1	0,5	0,3
Эътироф намудани иқтидори идея барои эҷоди арзишҳои нав	23	3,7	1,1	23	3,6	0,9	-0,1	31	3,7	0,8	31	3,8	0,8	0,2
Муайян намудани роҳҳои мувофиқ барои ба даст овардани ғояҳои нав	23	3,7	1,0	23	3,7	1,1	0,0	31	3,9	0,8	31	3,7	0,8	-0,1
Арзёбии натиҷаҳои ғояҳое, ки ба ҷомеа мавриди ҳадаф, бозор ва муҳити зист арзиш дорад	23	3,6	1,0	23	3,7	1,0	0,0	31	3,8	0,8	31	3,9	0,6	0,1
Муҳокима дар бораи то чӣ андоза устувор будани ҳадафҳои дарозмуддати иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва иқтисодӣ	23	3,4	1,2	23	3,7	0,9	0,2	31	4,0	0,8	31	3,9	0,7	-0,1
Иҷрокунандаи масъул	23	3,6	1,0	23	3,6	0,9	0,0	31	3,9	0,7	31	3,8	0,7	-0,1

Тавре ки дар ҷадвал нишон дода шудааст, сатҳи саводнокии корфармоён нисбат ба хатмкардагон баландтар аст. Ин маънои онро дорад, ки корфармоён нисбат ба хатмкардагон таҷрибаи бештар доранд ва а онҳо дар истеҳсолот таҷрибаи реалӣ доранд.
Ҳангоми таҳияи идея/ғояҳо ва имкониятҳои эҷоди арзиш барои корфармо -0,2 ва барои хатмкунандагон - 0,3 натиҷагирӣ шудааст.

Мувофиқи корфармоён дар ҷадвали 1: Андозаи "ҒОЯ/ИДЕЯҲО" қисми муҳимтарин малакаҳо инҳоянд:

Муайян намудани эҷодиёт ва истифодаи имкониятҳо	3,6
Ошкор намудани ниёзҳои муштариён ва дигар ҷонибҳои манфиатдор	3,5
Таҳияи ғояҳо ва имкониятҳо барои эҷоди арзиш	3,6
Таҳияи роҳҳои аз нав ҳалли мушкилоти мавҷудаи он	3,8
Таҳқиқ ва таҷриба бо равишҳои инноватсионӣ	3,8
Ташаккул додани идеяҳои инноватсионӣ	3,7
Эътироф намудани иқтидори идея барои эҷоди арзишҳои нав	3,5
Муайян намудани роҳҳои мувофиқ барои ба даст овардани ғояҳои нав	3,5
Арзёбии натиҷаҳои ғояҳое, ки ба ҷомеа мавриди ҳадаф, бозор ва муҳити зист арзиш дорад	3,7
Муҳокима дар бораи то чӣ андоза устувор будани ҳадафҳои дарозмуддати иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва иқтисодӣ	3,7
Иҷрокунандаи масъул	3,6

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

Ҳангоми пур намудани саволнома, хатмкунандагон нисбат ба корфармоён фаъолтар буданд, ки таваҷҷӯҳи зиёди онҳо ба кор мебошад:

Муайян намудани эҷод ва истифодаи имкониятҳо	3,6
Ошкор намудани ниёзҳои муштариён ва дигар ҷонибҳои манфиатдор	3,5
Таҳияи ғояҳо ва имкониятҳо барои эҷоди арзиш	3,6
Таҳияи роҳҳои аз нав ҳалли мушкилоти мавҷудаи он	3,8
Таҳқиқ ва таҷриба бо равишҳои инноватсионӣ	3,8
Ташаккул додани идеяҳои инноватсионӣ	3,7
Эътироф намудани иқтидори идея барои эҷоди арзишҳои нав	3,5
Муайян намудани роҳҳои мувофиқ барои ба даст овардани ғояҳои нав	3,5
Арзёбии натиҷаҳои ғояҳое, ки ба ҷомеа мавриди ҳадаф, бозор ва муҳити зист арзиш дорад	3,7
Муҳокима дар бораи то чӣ андоза устувор будани ҳадафҳои дарозмуддати иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва иқтисодӣ	3,7
Иҷрокунандаи масъул	3,6

Натиҷаҳои пурсиш таваҷҷуҳи хатмкунандагонро ба қисмати "ҒОЯ/ИДЕЯҲО" нишон дода мешавад.

Масалан: Ошкор намудани ниёзҳои муштариён ва дигар ҷонибҳои манфиатдор ва таҳлили заминаҳое, ки арзишро дар муқоиса бо корфармоён эҷод намудан мумкин аст (3,8±0,1 ва 3,9±0,1). Таваҷҷуҳи бештар дар таҳияи табдил додани ғояҳо (4,1±0,3) ва эътироф намудани иқтидори идея барои эҷоди арзиш (3,8±0,2) мушоҳида мешавад.

4.2. Андозагирии “Захираҳо”

Ҷадвали 2: Андозаи "Захираҳо"	Корфармо							Хатмкардагон						
	Муҳимият			Сатҳи хатмкунанда			I ± GL	Муҳимият			Сатҳи хатмкунанда			I ± GL
	N	Mean	SD	N	Mean	SD		N	Mean	SD	N	Mean	SD	
Ададҳо														
Муҳокима дар бораи ниёзҳо, дархостҳои Шумо дар кутоҳмуддат, миёна ва дарозмуддат	23	3,7	0,9	23	3,7	0,9	0,0	31	3,4	0,7	31	3,6	0,7	0,3
Муайян ва арзёбии ҷиҳатҳои қавӣ ва заифии фаъолиятҳои донишгоҳ	23	3,3	0,8	23	3,7	1,0	0,4	31	3,8	0,6	31	3,7	0,7	-0,1
Боварӣ ба қобилияти худ барои таъсир расонидан ба ҷараёни рӯйдодҳо, сарфи назар аз номуайянӣ ва нокомиҳои муваққатӣ	23	3,4	0,9	23	3,6	1,0	0,2	31	3,9	0,7	31	3,9	0,6	0,0
Муайян намудани ғоя/идеяҳо ва қонеъ намудани ниёзҳои худ барои ноил шудан ба ҳадафи рақобатпазир	23	3,5	1,1	23	3,9	0,9	0,4	31	3,7	0,7	31	4,0	0,6	0,3
Барои ноил гаштан ба ҳадафҳои дарозмуддати инфиродӣ ё гурӯҳӣ бояд шахс таҳаммулпазир бошад	23	3,5	1,0	23	4,0	1,0	0,5	31	3,6	0,8	31	3,7	0,7	0,1
Устувор будан дар зери фишор, душвориҳо ва нокомии муваққатӣ	23	3,4	0,9	23	3,9	0,9	0,4	31	3,8	0,7	31	4,0	0,6	0,2

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

Идора намудани захираҳои моддӣ, ғайримоддӣ ва рақамӣ, ки барои табдил додани ғояҳо заруранд	23	3,7	0,9	23	4,0	1,0	0,3	31	3,9	0,7	31	4,0	0,7	0,1
Истифодаи бештари захираҳои маҳдуд	23	3,8	0,9	23	4,0	0,9	0,2	31	4,0	0,6	31	4,0	0,7	0,1
Идоракунии салоҳиятҳои зарурӣ дар ҳама марҳила, аз ҷумла салоҳиятҳои техникӣ, ҳуқуқӣ, андоз ва рақамӣ тавассути шарикии мувофиқ ва шабакаҳо	23	3,7	0,9	23	4,0	0,9	0,3	31	3,5	0,7	31	3,7	0,7	0,2
Ҳисоб намудани хароҷоти табдил додани ғоя/идея ба фаъолияти эҷодкунандаи арзиш	23	3,9	0,9	23	4,0	0,9	0,2	31	3,6	0,8	31	3,8	0,8	0,2
Банақшагирӣ, гузоштан ва арзёбии қарорҳои молиявӣ бо ҷараёни кор	23	3,6	0,9	23	4,0	0,9	0,3	31	3,8	0,7	31	3,8	0,6	0,0
Идоракунии маблағгузорӣ то боварӣ ҳосил намудан, ки фаъолияти эҷодии ман метавонад дар муддати тӯлонӣ фаъолият намояд	23	3,7	1,1	23	3,9	0,9	0,3	31	3,7	0,6	31	4,0	0,7	0,3
Руҳбаланд намудани тарафҳои манфиатдори дахлдор	23	3,5	1,2	23	3,8	0,9	0,3	31	3,6	0,7	31	3,7	0,7	0,1
Дастгирӣ намудани лоиҳаҳои инноватсионӣ барои ноил шудан ба натиҷаҳои арзишманд	23	3,7	1,0	23	3,9	0,8	0,1	31	3,7	0,7	31	3,8	0,7	0,1
Намоиши муошират нуфуз, эътиқод ва гуфтушунид	23	3,7	1,0	23	4,0	0,9	0,3	31	3,8	0,6	31	4,1	0,7	0,3
Намоиши роҳбарии самарабахш	23	3,9	1,0	23	3,9	0,9	0,0	31	4,1	0,7	31	4,1	0,5	0,0

Дар ҷадвали андозагирии «Захираҳо» дар қисмати «Муайян ва арзёбии ҷиҳатҳои қавӣ ва заъфи шахс ва гурӯҳи худ» барои корфармо - 0,4 ва хатмкунандагон - 0,1 фарқиятҳои калон мавҷуданд.

Таҳлили муқоисавии посухҳои корфармоён ва хатмкунандагон ба нишондиҳандаҳои ҷадвали 2 дар ҷадвали 2: Андозаи «Захираҳо», ки аз рӯи сатҳҳои хатмкунандагон (миёна) фарқияти назаррас дар манфиатҳои тарафҳо дода шудааст:

Нишондиҳандаҳо	Корфармо	Хатмкардагон
Муҳокима дар бораи ниёзҳо, дархостҳои Шумо дар кутоҳмуддат, миёна ва дарозмуддат	3,7	3,6
Муайян ва арзёбии ҷиҳатҳои қавӣ ва заифии фаъолиятҳои донишгоҳ	3,7	3,7
Боварӣ ба қобилияти худ барои таъсир расонидан ба ҷараёни рӯйдодҳо, сарфи назар аз номуайянӣ ва нокомиҳои муваққатӣ	3,6	3,9
Муайян намудани ғоя/идеяҳо ва қонеъ намудани ниёзҳои худ барои ноил шудан ба ҳадафи рақобатпазир	3,9	4,0
Барои ноил гаштан ба ҳадафҳои дарозмуддати инфиродӣ ё гурӯҳӣ бояд шахс таҳаммулпазир бошад	4,0	3,7
Устувор будан дар зери фишор, душвориҳо ва нокомии муваққатӣ	3,9	4,0
Идора намудани захираҳои моддӣ, ғайримоддӣ ва рақамӣ, ки барои табдил додани ғояҳо заруранд	4,0	4,0
Истифодаи бештари захираҳои маҳдуд	4,0	4,0
Идоракунии салоҳиятҳои зарурӣ дар ҳама марҳила, аз ҷумла салоҳиятҳои техникӣ, ҳуқуқӣ, андоз ва рақамӣ тавассути шарикии мувофиқ ва шабакаҳо	4,0	3,7
Ҳисоб намудани хароҷоти табдил додани ғоя/идея ба фаъолияти эҷодкунандаи арзиш	4,0	3,8
Банақшагирӣ, гузоштан ва арзёбии қарорҳои молиявӣ бо ҷараёни кор	4,0	3,8
Идоракунии маблағгузорӣ то боварӣ ҳосил намудан, ки фаъолияти эҷодии ман метавонад дар муддати тӯлонӣ фаъолият намояд	3,9	4,0

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

Руҳбаланд намудани тарафҳои манфиатдори дахлдор	3,8	3,7
Дастгирӣ намудани лоиҳаҳои инноватсионӣ барои ноил шудан ба натиҷаҳои арзишманд	3,9	3,8
Намоиши муошират нуфуз, эътиқод ва гуфтушунид	4,0	4,1
Намоиши роҳбарии самарабахш	3,9	4,1

4.3. Андозагирии "Фаъолиятҳо"

Ҷадвали 3: Андозаи "Амалҳо"	Корфармо							Хатмкардагон						
	Муҳимият			Сатҳи хатмкунанда			l ± GL	Муҳимият			Сатҳи хатмкунанда			l ± GL
	N	Mean	SD	N	Mean	SD		N	Mean	SD	N	Mean	SD	
Ададҳо														
Оғози равандҳое, ки арзиш эҷод менамоянд	23	3,7	0,8	23	3,7	0,9	-0,1	31	3,7	0,7	31	3,6	0,7	-0,1
Қабули мушкилот	23	3,8	0,8	23	3,6	0,9	-0,2	31	3,5	0,6	31	3,6	0,8	0,0
Барои ноил гаштан ба ҳадафҳои рақобатпазир шахс бояд қавиманд ва мустақилона аз рӯи худ кор намояд	23	3,9	0,9	23	3,7	1,0	-0,2	31	3,5	0,6	31	3,9	0,6	0,4
Муайян намудани ҳадафҳои дарозмуддат, миёна ва кӯтоҳмуддат	23	3,7	0,8	23	3,5	1,2	-0,1	31	3,5	0,6	31	3,9	0,8	0,3
Муайян намудани афзалиятҳо ва нақша-чорабиниҳо	23	3,7	0,9	23	3,5	0,8	-0,1	31	3,5	0,6	31	3,7	0,8	0,1
Мутобиқшавӣ ба тағйироти ғайричашмдошт	23	3,7	1,0	23	3,4	1,0	-0,3	31	3,5	0,6	31	3,7	0,7	0,2
Қабули қарорҳо ҳангоми номуайян будани натиҷаи он сари вақт иҷро намудани камбудиҳо	23	3,6	0,8	23	3,6	0,8	0,0	31	3,5	0,6	31	4,0	0,7	0,4
Санҷиши ғоя/идеяҳо ва прототипҳо дар марҳилаҳои аввал барои кам намудани хатари нокомӣ	23	3,8	0,9	23	3,7	0,8	-0,1	31	3,5	0,6	31	3,7	0,9	0,2
Сари вақт ҳал намудани масъалаҳои дар ҷараёни кор ба амал омада	23	3,7	0,8	23	3,7	1,0	0,1	31	3,5	0,6	31	3,7	0,7	0,2
Дар ҳамкорӣ бо дигар шарикони байналмилалӣ таҳия намудани идея/ғояҳои инноватсионӣ	23	3,8	0,9	23	3,7	1,0	0,0	31	3,5	0,6	31	3,8	0,8	0,3
Барои расидан ба ҳадафҳои рақобатпазирӣ шахс бояд таҳияи шабака оиди ҷалби мутахассисони пуртаҷриба	23	3,9	0,9	23	3,9	0,8	0,0	31	3,5	0,6	31	3,8	0,8	0,2
Сари вақт ҳалли намудани муноқишаҳо ва ҳангоми зарурат бо рақобат ба таври мусбӣ рӯ ба рӯ шудан	23	3,6	1,0	23	3,8	0,9	0,2	31	3,5	0,6	31	4,0	0,7	0,5
Истифодаи ҳама гуна имкониятҳо барои омӯзиши таълими соҳибкорӣ	23	3,7	1,0	23	3,8	0,9	0,1	31	3,5	0,6	31	3,6	0,7	0,1
Омӯзиш бо дигарон, аз он ҷумла ҳамсолон ва мураббиён	23	3,6	0,9	23	3,7	0,9	0,1	31	3,5	0,6	31	3,8	0,9	0,3
Мулоҳиза ва омӯхтан аз муваффақият ва нокомӣ	23	3,7	0,9	23	4,0	0,9	0,2	31	3,5	0,6	31	3,9	0,7	0,4

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

Дар арзёбии корфармоён ва хатмкунандагон мо ба чунин мушоҳида ноил шудем:

Оғози равандҳои арзишнок -0,1 барои корфармоён; Тавре ки дар ҷадвал натиҷаи корфармо ва хатмкунандагон нишон дода шудааст, маълумоти гуногун мавҷуданд. Ин маънои онро дорад, ки баъзе корфармоён нисбат ба хатмкардагон таҷрибаи хуб доранд.

4.4. Андозагирии “Малакаҳои рақамӣ”

Ҷадвали 4: Андозаи "Малакаҳои рақамӣ"	Корфармо							Хатмкардагон						
	Муҳимият			Сатҳи хатмкунанда			I ± GL	Муҳимият			Сатҳи хатмкунанда			I ± GL
	N	Mean	SD	N	Mean	SD		N	Mean	SD	N	Mean	SD	
Ададҳо														
Истифодаи маълумот ва иттилоот аз муҳити рақамӣ барои арзёбии иқтидори ғояҳо	23	3,7	0,9	23	3,6	1,0	-0,2	31	3,8	0,8	31	3,7	0,7	0,0
Ҷойгир намудани васоити рақамӣ, барномаҳо ё тафсири шабакаи интернетӣ барои маркетинг	23	3,8	0,9	23	3,8	1,0	0,0	31	4,0	0,8	31	3,8	0,7	-0,2
Истифодаи дониш дар бораи автоматикунонӣ ва зеҳни сунъӣ барои беҳтар намудани маҳсулот, равандҳо ва хизматрасониҳо	23	3,9	1,1	23	3,6	0,8	-0,3	31	4,0	0,7	31	4,1	0,6	0,1
Дарк ва истифодаи иттилоот аз веб ва дигар манбаъҳои рақамӣ барои муайян намудани ниёзҳои муштариён	23	3,6	1,0	23	3,6	0,9	0,0	31	3,8	0,6	31	3,8	0,8	-0,1
Истифодаи барномаҳои нармафзор ва тафсири рақамӣ барои идоракунии ҳамкорӣ бо шарикон	23	3,5	1,1	23	3,7	0,9	0,1	31	3,7	0,8	31	3,7	0,8	0,0

Донистан ва истифода тавонистани манбаи маълумот аз пурсишномаҳои шабакаи интернетӣ ва дигар манбаъҳои рақамӣ барои муайян намудани ниёзҳои муштарӣ Маҳорати рақамӣ -0,2, -0,1 аст.

4.5. Андозагирии “Малакаҳои молиявӣ”

Ҷадвали 5: Андозаи "Малакаҳои молиявӣ"	Корфармо							Хатмкардагон						
	Муҳимият			Сатҳи хатмкунанда			I ± GL	Муҳимият			Сатҳи хатмкунанда			I ± GL
	N	Mean	SD	N	Mean	SD		N	Mean	SD	N	Mean	SD	
Ададҳо														
Хонда тавонистан ва таҳлили тавозун	23	3,3	0,9	23	3,6	0,9	0,3	31	3,5	0,6	31	3,7	0,7	0,2

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

Баровардани хулосаҳо ва ба даст овардани самтҳои эҳтимолии тавозун	23	3,6	0,9	23	3,6	1,1	0,0	31	3,9	0,8	31	3,7	0,9	-0,1
Идоракунии гардиши пули нақд	23	3,8	0,9	23	3,5	1,0	-0,3	31	3,8	0,7	31	3,9	0,7	0,0
Муайян ва қонеъ намудани эҳтиёҷоти молиявии созмон дар муддати кӯтоҳ ва дарозмуддат	23	3,6	0,9	23	3,5	1,0	-0,1	31	3,9	0,6	31	3,9	0,8	-0,1
Ҳисоб намудани хароҷот ва нархҳо	23	3,7	0,9	23	3,7	1,0	0,0	31	3,7	0,8	31	3,7	0,9	0,0

Ин бахш нисбат ба дигар бахшҳои саволномаҳо душвор буд, зеро малакаҳои молиявии корфармо ва хатмкардагон мавҷуданд. Холи корфармо нисбат ба холҳои хатмкардагон баландтар аст.

4.6. Андозагирии “Маркетинг”

Ҷадвали 6: Андзодаи "Маркетинг"	Корфармо							Хатмкардагон						
	Муҳимият			Сатҳи хатмкунанда			I ± GL	Муҳимият			Сатҳи хатмкунанда			I ± GL
	N	Mean	SD	N	Mean	SD		N	Mean	SD	N	Mean	SD	
Ададҳо														
Ҷойгир намудани далелҳои фурӯш бо мақсади муътақид намудани мизоҷон ба харид	23	3,1	1,0	23	3,5	0,8	0,3	31	3,7	0,8	31	3,7	0,7	0,0
Музокирот ҳангоми истифодаи техникаи мушаххас	23	3,4	0,8	23	3,4	0,9	0,0	31	3,9	0,9	31	4,1	0,7	0,2
Таҳияи стратегия ва воситаҳои тиҷоратӣ барои ҷалби мизоҷони рақобатпазир	23	3,8	0,8	23	3,6	0,9	-0,2	31	4,0	0,9	31	3,9	0,7	-0,1
Истифодаи усулҳои мушаххас барои ҳавасманд намудани садоқати муштариён	23	3,5	0,8	23	3,4	1,1	0,0	31	3,9	0,8	31	3,9	0,9	0,0
Эҷоди симои мусбати ширкат, пешбурди симои ахлоқии ширкат	23	3,4	0,8	23	3,7	1,0	0,3	31	3,8	0,8	31	3,9	0,9	0,1
Эҷоди муносибатҳои эътимод бо муштариён ва шарикон	23	3,4	0,9	23	3,7	1,0	0,3	31	4,0	0,9	31	4,1	0,7	0,0

4.7. Андозагирии “Идоракунии инноватсия”

Ҷадвали 7: Андозаи "Идоракунии инноватсия"	Корфармо							Хатмкардагон						
	Муҳимият			Сатҳи хатмкунанда			I ± GL	Муҳимият			Сатҳи хатмкунанда			I ± GL
	N	Mean	SD	N	Mean	SD		N	Mean	SD	N	Mean	SD	
Ададҳо														

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

Таҳияи стратегияҳои инноватсионӣ	23	3,5	1,1	23	3,8	0,9	0,3	31	3,5	0,7	31	3,5	0,7	0,0
Таҳлили иқтидори маҷмӯи ғояҳо ва консепсияҳо барои маҳсулот, раванд ва хизматрасониҳои нав	23	3,4	1,0	23	3,7	1,1	0,3	31	3,9	0,8	31	3,7	0,8	-0,2
Банақшагирӣ, татбиқ ва назорати равандҳои инноватсионӣ бо усулҳои идоракунии лоиҳа	23	3,5	1,1	23	3,8	1,0	0,3	31	3,7	0,7	31	3,6	0,7	-0,1
Интихоб ва татбиқи усули табодули ғояҳо ва донишҳо дар раванди инноватсионӣ	23	3,6	1,2	23	3,8	1,0	0,2	31	3,8	0,8	31	3,8	0,7	0,0

5. Норасоиҳои муайяншуда ва номутобиқатии малакаҳо

Шарҳ:

- Натиҷаҳои боби 4-ро ҷамъбаст намед ва тавсиф кунед, ки кадом сатҳҳои маҳоратро корфармоён ва хатмкунандагон нисбат ба аҳамияти малакаҳои мувофиқ ба таври назаррас паст арзёбӣ менамоянд?
  - аз ҷониби корфармоён ва хатмкунандагон дар якҷоягии малакаҳо баҳо дода мешаванд
  - ва ё хатмкардагон ҳамчун холигии малакаҳо арзёбӣ шудаанд
- Агар имконпазир бошад, шарҳ диҳед, ки оё ин намунаҳо ба андозаи ширкат ва фаъолияти иқтисодӣ алоқаманданд.

Соҳибкори муваффақи оянда бояд дар соҳае, ки мехоҳад тиҷорати худро оғоз кунад, дониш ва малакаи кофӣ дошта бошад. Он бояд эҳтимолияти хатарҳоро ба назар гирифта ва дар бораи таҳлилгарон, истеъмолкунандагон ва рақибон маълумоти кофӣ дошта бошад.

Ҳангоми татбиқи идеяи рушд ва таълими соҳибкорӣ, камбудии асосӣ ин аст, ки барои онҳое, ки мехоҳанд лоиҳаи тиҷорат (бизнес) таҳия намоянд, бо назардошти маблағҳои ҷамъоварда, яъне шахс тавассути низоми бонкӣ, бо назардошти ҳолатҳои форс-мажор ва дигар омилҳои манфӣ ки ба самаранокии системаи рушди тиҷорат таъсир мерасонанд. Норасоии дигари назаррас ин набудани рӯҳияи ҳамкорӣ, яъне сатҳи эътимод ё татбиқи лоиҳа дар асоси сармоягузориҳои афзалиятнок мебошад. Дар байни нуқсонҳо метавон ба он аҳамият дод, ки онҳо ҳамон шахсоне тақрибан ба як фаъолияти тиҷорати муқаррарӣ машғуланд. Масалан, фуруши помидор, фуруши бодиринг ва ғайра.

Натиҷаи фаъолияти соҳибкорӣ ин ташкил ва рушди соҳибкорӣ мебошад. Раванди тиҷорат аз идея оғоз мешавад ва бо арзёбии мусбӣ анҷом меёбад.

Натиҷаҳои пурсиши амиқ (корфармоён, хатмкунандагон) метавонанд асосан бо тартиби зерини арзёбии иқтидори ғояҳо ҷамъбаст карда шаванд:

1. Беҳтар намудани манфиати тарафайни корфармоён ва хатмкунандагонро аз рӯи имконият, шавку ҳавас, таҳлили инкишофи идеяҳо ва дигар нишондиҳандаҳо.
2. Бояд малака ва дониши тарафҳо дар муайян намудани дурандешӣ, ҷиҳатҳои қавӣ ва

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

заъфии онҳо, муайян намудани идеяҳо ва татбиқи онҳо, ба нақша гирифтан ва қабули қарорҳо, истифодаи имкониятҳои мавҷуда барои ноил гаштан ба натиҷаҳо зарур аст.

3. Омӯзиш ва истифодаи ташаббусҳо ва таҷрибаи МТОКҳои муваффақ ва корфармоён бо мақсади беҳтар намудани натиҷаҳо бо назардошти коҳиши хатарҳо дар фаъолият.
4. Такмили истифодаи захираҳои иттилоотӣ барои арзёбии иқтидори ғояҳо, маркетинг, идоракунии равандҳо ва хизматҳо, эҷоди ҷараёни мусоид барои кор бо шарикон.

Ҷадвали 1: Нарасоии малакаҳо аз ҷониби корфармоён ва хатмкунандагон баҳо дода шудааст

Андозаҳои асосии салоҳиятҳо	Малакаҳо аз ҷониби корфармо ва хатмкунандагон баҳо дода мешавад	Фарқияти малакаҳои баҳододашуда аз ҷониби корфармоён	Малакаҳои баҳогузорӣ аз ҷониби хатмкунандагон
1. Ғоя/идеяҳо	• Таҳқиқ ва таҷриба бо равишҳои инноватсионӣ	• Доварӣ намудан аз нигоҳи иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва иқтисодӣ чӣ гуна аст?	• Арзёбии оқибати ғояҳое, ки ба ҷомеаи мавриди ҳадаф, бозор, ҷомеа ва муҳити зист арзиш меоранд
2. Захираҳо	• Намоиши роҳбарият дар соҳаи соҳибкорӣ	•	• Ҳисоб кардани хароҷоти табдил додани идея ба фаъолияти инноватсионӣ
3. Амалҳо	• Барои ноил гаштан ба ҳадафҳои рақобатпазир ва пайваста кушиш намудани ҷалби мутахассисон	• Қабули саривақтии мушкилот	• Қабули саривақтии мушкилот
4. Малакаҳои рақамӣ	• Донистани хондан ва таҳлили тавозун	• Истифодаи барномаҳои нармафзор ва тафсилоти рақамӣ барои идоракунии ҳамкорӣ бо гурӯҳҳо ва шарикон	• Истифодаи маълумот ва муҳити рақамӣ барои арзёбии иқтидори ғояҳо
5. Малакаҳои молиявӣ	• Идоракунии гардиши пули нақд	• Донистан ва таҳлили тавозун	• Ташкили шабакаҳо бо дигар мутахассисони оид соҳибкорт

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

6. Маркетинг		• Идора намудани захираҳои моддӣ, ғайриморддӣ ва рақамӣ, ки барои табдил додани ғояҳо заруранд	• Ҷойгир намудани маҳсулоти фурӯш бо мақсади қонеъ намудани мизоҷон
7. Идоракунии инноватсия	• Намоиши муоширати муассисс, эътиқод ва гуфтушунид	• Таҳияи стратегияҳои инноватсионӣ	• Таҳлили иқтидори бозории ғояҳо ва консепсияҳо барои маҳсулот, равандҳо ва хизматрасониҳои нави инноватсионӣ

6. Хулоса: Марҳилаҳо оид ба рушди минбаъдаи таълими соҳибкорӣ дар донишгоҳ

Шарҳ: Дар асоси натиҷаҳое, ки дар бахшҳои қаблӣ оварда шудаанд, лутфан марҳилаҳои асосиеро, ки Шумо ҳадафи он барои рушди минбаъдаи таҳсилоти соҳибкорӣ дар донишгоҳ доред, нишон диҳед.

- Кадом барномаҳои омӯзишӣ барои ворид намудани малакаҳои соҳибкорӣ дар барномаҳои таълимии онҳо мувофиқанд?
- Кадом курсҳои мушаххасро метавон минбаъд дар заминаи соҳибкории ҳамгирой мукаммал дод?
- Барои ворид намудани ин малакаҳо дар барномаҳо ва курсҳои омӯзишӣ чӣ бояд кард?
- Барои амалӣ намудани ин ҳадафҳо кӣ масъул мебошад?

2 саҳифа

Кадом барномаҳои омӯзишӣ барои ворид намудани малакаҳои соҳибкорӣ дар барномаҳои таълимии онҳо мувофиқанд?

Аз нигоҳи омӯзгорони соҳаи соҳибкорӣ ҳамаи барномаҳои таълимии самти иқтисодӣ, инчунин барномаҳои марбут ба истеҳсол, нигоҳдорӣ ва коркарди маҳсулот барои фаро гирифтани малакаҳои соҳибкорӣ мувофиқанд. Фаъолияти касбии хатмкунандагони ин ихтисосҳо бевосита ба соҳибкори дар соҳаи иқтисодиёт, истеҳсол, коркард ва содироти маҳсулот алоқаманд аст. Дониши соҳибкориро азхуд карда, самараи корро аз ҷиҳати иқтисодӣ зиёд карда метавонанд.

Кадом курсҳои мушаххасро метавон минбаъд дар заминаи соҳибкории ҳамгирой инкишоф дод?

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

Аз нуқтаи назари соҳибкорӣ ҳамгироии барномаҳои дар боло зикршуда барои фанҳои зерин мувофиқат мекунанд:

1. Асосҳои соҳибкорӣ.
2. Иқтисодиёт ва идоракунии соҳибкории хурд.
3. Банақшагирии рушди соҳибкорӣ.
4. Ташкили фаъолияти соҳибкорӣ.
5. Иқтисоди соҳибкорӣ.

Инчунин соҳибкорӣ дар соҳаҳои муайян (соҳаи кишоварзӣ, истеҳсолот ва дигар соҳаҳои мувофиқи он).

Барои ворид намудани ин малакаҳо дар барномаҳо ва курсҳои омӯзишӣ чӣ бояд кард?

Ба модули фанҳои интихобии блокҳои умумӣ ва ҳатмӣ метавонанд фанҳои марбут ба ҳамгироии тиҷорат бо дигар ихтисосҳо дохил шаванд. Мутобиқи талаботи нақшаҳои нави таълимии мактабҳои олӣ аз рӯи ихтисос шумораи фанҳои интихобӣ 12-16 адад, ҳаҷми умумии кредитҳо 54-70 ададро ташкил медиҳад. Донишҷӯён имкон доранд, ки аз 2-5 фанҳои пешниҳодшуда як фанро интихоб кунанд.

Масъули амалӣ намудани ин ҳадафҳо ки мебошад?

Дар марҳилаи аввал маъмурияти донишгоҳ нақшаи тағйир додани барномаи таълимиро бо Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқа мекунад. Дар марҳилаи дуюм омӯзгорони соҳаи соҳибкорӣ ва ихтисосҳои пешниҳодшуда, инчунин намояндагони корфармоён/корхонаҳо барои таҳия ва татбиқи барномаҳои таълимӣ ҷалб карда мешаванд.

Донишгоҳ ба мисли дигар МТОКҳои аз ҷиҳати ривоҷи маориф соҳибкориро ба асос гирифта, масалан, вилояти Хатлон минтақаи басо тавоно барои тараққӣ додани сабзавоткорӣ, зироаткорӣ ва ғайра мебошад. Асосан ин имкониятҳо қариб дар ноҳия мавҷуданд. Мушкилот дар он аст, ки сатҳи пасти огоҳии шаҳрвандон дар бораи вайрон намудани қонунгузорӣ дар соҳаи соҳибкорӣ. Яъне гирифтани грант, иҷозатнома, патент ва ғайра, ки боиси ташаккули фазоӣ ва иҷрои саривақтии ӯҳдадориҳо дар назди мақомот ва сохторҳои дигар мегардад.